

vikinger, i deres krigergrave, på deres runesten og i deres skjaldekvad. Kun findes i den nordiske skjaldedigtning en stærkere fremhævelse af »de tapre bønder«, ligesom i norsk og islandsk lovsprog alle bønder, alle frimænd, og ikke blot de højeste kongelige hirdmænd er »thegner«.

Med sin fortrinlige indledning og sine gode noter giver Niels Lunds tekstudvalg meget mere end kilderne til et enkelt slag: Han giver en tankevækkende indføring i det sene angelsaksiske samfund, med dets »feudale« krigerpyramide, dets mange fæstegodser, dets godsgivende stormænd og dets godsmodtagende kirkelige institutioner, med dets særlige form for tjenesteideal og fromhed hos slægtsstolte krigere. Niels Lund åbner en indbydende dør til en rig forskning.

Rikke Malmros

ULRIKE STERATH-BOLZ: Kontinuität statt Konfrontation. Der Prolog der Snorra Edda und die europäische Gelehrsamkeit des Mittelalters. Texte und Untersuchungen zur Germanistik und Skandinavistik. Herausgegeben von Heiko Uecker. Band 27. Frankfurt am Main, Peter Lang. 1991. 173 s. 35.00 s.Fr.

Prologen til Snorres Edda har i tidens løb været genstand for heftig diskussion. Denne fortale indleder en samling på fire tekster hvoraf den anden, kaldet Gylfaginning, er en dialog hvor den nordiske mytologi fremlægges. De to øvrige omhandler skjaldekunsten, dens »kendinger« d.v.s. billedlige omskrivninger og dens versemål. Navnlig mellem prologen og Gylfaginning er der en udtalt modsætning: den første er nærmest en kristen trosbekendelse, den anden gengiver hedenskabet uden mindste forbehold. Det har fået en stor svejtisk Germanist, Andreas Heusler, til at hævde at prologen er et fremmedlegeme der senere er føjet til af en gejstlig der ønskede at kaste et kristent skær over det barske hedenskab i de tre øvrige tekster (Die gelehrte Urgeschichte im isländischen Schrifttum, 1908).

Forfatteren til den her forelagte dissertation har ønsket at finde en forklaring på den vitterlige modsætning mellem teksterne. Ulrike Sterath-Bolz er ikke ene om at søge forklaringen i Snorres kendskab til sin samtids syn på hedenskabet. Det er ikke lykkedes hende at udpege præcise forbilleder men hun argumenterer overbevisende for at Snorre ikke har anset den førkristne religion for en modsætning til kristendommen, men for et led der indgår i en kontinuerlig opfattelse af troen på en skabergud hvor det afgørende moment er forståelsen af de rette navnes betydning.

Snorres selvstændige indsats bliver den vægt han lægger på »kendingerne«, d.v.s. de omskrivninger som flourerer i skjaldekunsten. Middelalderens sprogfilosofi bliver på den måde hjørnesteinen i opfattelsen af verdens gang: de nordiske – og andre førkristne »guder« – markerer således et trin der er sandt men ufuldstændigt. Prologen sikrer at læseren trygt tør kaste sig ud i det farlige emne fordi der her tales samtids sproget uden omsvøb, medens den rene mytologi som man finder i den første tekst, Gylfaginning, og i flere af kendingerne angiver den førkristne religionsopfattelse.

Snorres Edda har i alle sine bestanddele tilsammen understreget kontinuiteten fra før-kristen til kristen verdensanskuelse, men andre var allerede før ham inde

på lignende tankegange: når genealogerne bestræbte sig på at føre slægterne tilbage til tiden før religionsskiftet hvor man højsatte de afdøde på hedensk vis havde man sikret tilhørsforholdet til en gård eller en egn så længe Island havde været bebygget.

Først og fremmest er dog den skriftlige tradition afgørende. Ligesom man i det øvrige Europa dyrkede de klassiske forfattere som et led i den kristne skoling – en tanke der går tilbage til kirkefædrene – fik man i de nordiske lande en selvstændig version af såkaldte 12. årh.s renæssance ved at man inddrog navne og myter fra den nordiske fortid. Ulrike Sterath-Bolz gør rede for dels den norrøne dels den kontinentale side af denne tankegang og fremhæver især forbindelsen mellem Island og Frankrig.

I betragtning af den omhyggelige redegørelse for sammenhængen mellem Norden og det øvrige Europas både gamle og nye lærdom, må det være tilladt at udstøde et lille suk over at kendskabet til den indsats der er gjort ved ærkesædet i Lund er overset. Netop i de 50 år, (fra 1104-1154), da hele Nordens ærkesæde lå i Lund, blev grunden lagt til ikke alene udviklingen i Danmark – med Saxos værk som eet af højdepunkterne – men også i det øvrige Norden. Bisper blev indviede, tekster udvekslede: selve Ari Frode, en af pionererne til den islandske åndshistorie, har opholdt sig i Lund.

– Bortset fra anmelderens patriotiske utilfredshed på dette punkt skal det understreges at Ulrike Sterath-Bolz's dissertation er et godt indlæg i diskussionen om forholdet mellem hedenskabet og kristendommen foregik i en konfrontation eller i kontinuitet.

Inge Skovgaard-Petersen

KLAUS FRIEDLAND: Die Hanse. Stuttgart, Berlin, Köln 1991. (Urban-Taschenbücher, Bd.223). 223 s., 1 kort. 24 DM.

Til den lange række af bøger om hansaen har Kielhistorikeren Klaus Friedland føjet endnu en. Der er tale om en lille pocketbog, som umiddelbart virker klart disponeret i behageligt små kapitler og med nyttige oversigter over kronologi, litteratur og hanseforskere.

Ved læsningen melder visse betænkeligheder sig imidlertid. De fleste vil i en sådan bog vente at finde redegørelser for høj- og senmiddelalderens hansebyer og for livet i dem samt en fyldig skildring af købmændenes varer og handel. Ejendommeligt er det nu, at bogens vægt i meget høj grad ligger på begrebsdiskussioner og på skildringen af den lange vej mod det tyske hanseforbunds dannelse. Det er forfatterens bevidste valg. Han erklærer, at målet med bogen ikke, som så ofte, er at angive data og mængder, men at spore forbundets *raison d'être*. Det kan for så vidt være interessant nok, men fremgangsmåden forekommer uheldig. Flest sider bruges på en generel skildring af den tidligste europæiske urbanisering og handel og af hanse-navnets tidligste brug. Der spildes kostbar plads på f.eks. at oplyse, at biskop Ulfila benyttede ordet »hansa« i sin bibeloversættelse allerede i år 370. Først på side 125 når vi derfor frem til år 1282, hvor tyskerne i London underskrev sig »alle købmænd og deres svende af den tyske hanse« og dermed knyttede navnet hanse til det omfattende fællesskab af tyske købmænd. Tiden efter 1371 afvikles i lyntempo i bogens sidste del.